

Sikkerhet først?

En litteraturstudie om hvordan ulike institusjonelle logikker påvirker sosialfaglig forebyggingsarbeid med radikalisering og voldelig ekstremisme

12

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Bacheloroppgave

Bachelor i sosialt arbeid

Kull: SOSHEL20

Antall ord: 9869

27.04.2023

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Denne litteraturstudien søker svar på hvordan sosialarbeidere opplever og arbeider med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme under følgende problemstilling: *hvordan påvirker ulike institusjonelle logikker sosialfaglig forebyggingsarbeid med radikaliserings og voldelig ekstremisme?* Oppgaven vektlegger kvalitativ forskning, med siktemål om å gi økt forståelse på feltet. Forskningen drøftes i lys av institusjonelle logikker som teoretisk forståelsesramme. Norsk ekstremismeforebygging er basert på generelle kriminalforebyggende strategier, og er tverrfaglig orientert gjennom samordning av kommunale tjenester og politi. Sosialarbeiderne arbeider for klientenes velferd, men må også ta stilling til feltets sikkerhetsdimensjon. Funnene peker mot konkurrerende og blandede institusjonelle logikker på feltet. Sosialarbeiderne opplever ytre press fra politiet som strider mot sosialarbeidernes mandat, rolle og verdier. Dette fører til rollekonflikter og etiske dilemmaer for profesjonsutøverne, noe som kan være en barriere for klient-hjelperelasjonen i arbeidet. Sosialt arbeids spenningsfelt mellom hjelp og kontroll blir følgende tilspisset i spenningen mellom omsorg og sikkerhet.

Abstract

This literary study seeks to answer how social workers experience and approach prevention of extremism under the following research question: *how do different institutional logics impact social work in preventing radicalization and violent extremism?* With qualitative orientation, the study seeks to expand understanding of the field. The research in this study is discussed through institutional logics as theoretical framework. Norwegian prevention of extremism is based on general crime prevention, through a multidisciplinary approach that coordinate the municipality and police. In this field, social workers must consider possible security threats in addition to their care tasks. Findings point towards competing and mixed logics in the field. Social workers experience external pressure from police that contradict social works mandate, role and values. This leads to role conflicts and ethical dilemmas, which could be a barrier for client-helper relations. This highlights social works tension between help and control, intensified as care and security.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og problemstilling.....	1
1.1	Avgrensning	2
1.2	Sosialfaglig relevans.....	3
1.3	Begrepsavklaring.....	4
1.3.1	Radikalisering og voldelig ekstremisme	4
1.3.2	Institusjonelle logikker: SSL og SCL	4
1.3.3	Tverrfaglig samarbeid.....	5
1.3.4	Forebygging	5
1.4	Oppgavens struktur	6
2	Metode	7
2.1.1	Førforståelse.....	7
2.1.2	Søkeprosess og utvalgsriterier	8
2.1.3	Kilder og kildekritikk	9
3	Bakgrunn og teori.....	11
3.1	Problematisering av begrepet radikalisering	11
3.2	Sosialfaglig ekstremismeforebyggende arbeid.....	12
3.2.1	Kommunen som forebyggende frontlinje.....	12
3.2.2	Samordning av kriminalitets-, rus- og ekstremismeforebyggende tiltak.....	13
3.2.3	Juridiske rammer i arbeidet	14
3.3	Institusjonelle logikker i tverrfaglig ekstremismeforebygging	14
3.3.1	Institusjonelle logikker	15
3.3.2	Sosial sikkerhetslogikk og sosial omsorgslogikk.....	15
4	Litteraturgjennomgang	17
4.1	Sosialarbeideres forståelser av og tilnærminger til ekstremismeforebygging	17
4.1.1	Radikalisering som sosialt problem.....	17
4.1.2	Tradisjonelle verktøy i et nytt felt	17
4.1.3	Relasjonsbygging med en sikkerhetsdimensjon	19
4.2	Sosialt arbeids tilførte sikkerhetsdimensjon i det tverrfaglige samarbeidet	20
4.2.1	Omsorg og sikkerhet: et spenningsfelt som skaper rollekonflikt	20

4.2.2	Ulike institusjonelle logikker i arbeidet.....	22
5	Drøfting.....	24
5.1	Forholdet mellom SSL og SCL i ekstremismeforebygging	24
5.1.1	Konflikt, blanding eller sameksistens	24
5.1.2	Hvem vinner, og hvorfor?	26
5.2	Omsorg og sikkerhet i sosialfaglig arbeid	28
5.2.1	Rollekonflikt og mistillit.....	29
5.2.2	Mulige kontraintuitive virkninger	30
5.3	Avsluttende betraktninger.....	31
6	Avslutning	32
	Litteraturliste	34
	Vedlegg: Selvvalgt pensum	37

1 Innledning og problemstilling

Oppvokst i en trygg, liten bygd hvor kriminalitet kun var noe vi hørte om på nyheter fra steder milevis unna, utviklet jeg en skrekkslagen nysgjerrighet for hva som får mennesker til å begå alvorlige voldshandlinger. Guttene i ungdomsskoleklassen gjorde sport av å vise oss videoer av halshugging fra Syria. Bestevenninnen min dro alltid på Utøya, men ble hjemme i 2011. Nå bor vi begge i Oslo, og hver gang jeg skal besøke henne må jeg gå forbi regjeringsskvartalet. Tematikken radikaliserings og voldelig ekstremisme har følgende bekymret og engasjert meg i årevis. I etterkant av terrorangrepene utført av Anders B. Breivik 22. juli 2011, og Philip Manshaus 10. august 2019, ble jeg spesielt oppmerksom på fokuset rettet mot de domfeltes barndom og oppvekstvilkår (Melle, 2013; Wictorsen, 2021). Tanken om hvorvidt disse angrepene kunne vært unngått dersom noen hadde sett og møtt barnas behov har fulgt meg gjennom hele profesjonsutdannelsen. Her møtes verdiene som er selve drivkraften bak denne bacheloroppgaven, nemlig det å hjelpe sårbare mennesker, forhindre kriminalitet og å beskytte samfunnet og dets borgere fra vold (Haugstvedt, 2021, s. 2).

I 2022 anslo politiets sikkerhetstjeneste (PST) at terrorhandlinger utført av ekstremister mulig ville skje i Norge (Politiets sikkerhetstjeneste, 2022, s. 5). I kjølvannet av Norges militære engasjement i Afghanistan og terrorangrepet 22. juli 2011 har farenivået for terrorangrep i Norge økt (Lid & Heierstad, 2019, s. 5). Antall aktører involvert i forebyggingsarbeidet har steget gradvis i takt med bekymringen, trusselvurderingene og oppmerksomheten rundt radikaliserings og terror (Lid & Heierstad, 2019, s. 15). I et felt som tradisjonelt har vært dominert av politiet og forsvaret, har nå aktører som helse- og sosialarbeidere blitt involvert i forebyggingsarbeidet (Lid & Heierstad, 2019, s. 5-6). I regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme er budskapet klart: tverrfaglig samarbeid er nøkkelen til å lykkes i kampen mot terror (Regjeringen, 2020, s. 2-5). En stor del av tiltakene implementeres i førstelinjen, av blant annet politiet, NAV og barnevernet (Regjeringen, 2020, s. 6-7). Selv om tverrfaglig samarbeid ikke er nytt for sosialarbeidere, er dette et nytt felt som potensielt bringer nye utfordringer (Haugstvedt, 2021, s. 11). Sosialt arbeid innebærer en rekke spenningsfelt, mellom blant annet individ

og samfunn og hjelp og kontroll (Levin, 2019, s. 37-42). Sosialarbeidere forholder seg ofte til dobbelthet i situasjoner, og må være til stede i flere dimensjoner på samme område (Levin, 2019, s. 45). Dette blir muligens tydeliggjort i et sosialfaglig felt som balanserer omsorg med sikkerhet. Den økte involveringen av sosialarbeidere i ekstremismeforebyggende arbeid er utgangspunktet for denne oppgaven. Jeg vil undersøke og gi innsikt i hvordan sosialarbeidere erfarer og jobber med forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme, under følgende problemstilling;

Hvordan påvirker ulike institusjonelle logikker sosialfaglig forebyggende arbeid med radikalisering og voldelig ekstremisme?

Tilleggsspørsmål:

-Hvordan opplever sosialarbeidere det tverrfaglige samarbeidet med politiet?

1.1 Avgrensning

En rekke valg er foretatt for å avgrense oppgavens omfang. Jeg har valgt å ikke differensiere mellom ulike ekstreme eller radikale retninger som ekstrem islamisme, høyre- eller venstreekstremisme. Dette valget er tatt for å kunne si noe om ekstremismeforebygging som helhet, uten videre inndeling av eller spesifikt knyttet til én retning ekstremisme. Det kan imidlertid tenkes at en differensiering ville gitt svært ulikt resultat, dersom jeg eksempelvis valgte å tematisere forebygging av høyreekstremisme.

Oppgaven har ikke som mål å presentere forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme som helhet. Jeg ønsker derimot å fremheve sentrale aspekter ved det sosialfaglige og fagpersonlige perspektivet på forebyggingsarbeidet. Med forskningsartiklene oppgaven baserer seg på, kunne det imidlertid også vært mulig med en organisatorisk eller institusjonell vinkling. Organisasjons- og systemperspektivet vil bli behandlet til en viss grad i oppgaven ved at institusjonelle logikker benyttes som teoretisk forståelsesramme. Institusjonelle logikker ble valgt på bakgrunn av ekstremismeforebyggings tverrfaglige tilnærming, siden dette kommer frem i forskningslitteraturen som et vesentlig moment i sosialarbeidernes erfaringer av forebyggingsarbeidet. Forskningslitteraturen vil på denne

måten ikke bli sett ut fra et institusjonelt perspektiv, men heller hvordan de institusjonelle logikkene utspiller seg i det praktiske sosialfaglige forebyggingsarbeidet.

Det ble også vurdert å tematisere maskulinitet, akselerasjonisme og internettkultur (Politiets sikkerhetstjeneste, 2021, s. 3; Politiets sikkerhetstjeneste, 2022, s. 15-17). Akselerasjonisme er en retning innen høyreekstremisme, hvor bruk av terror som middel og idéen om rasekrig står sentralt (Politiets sikkerhetstjeneste, 2022, s. 15). Dette har jeg imidlertid avgrenset meg bort fra på grunn av oppgavens omfang og begrensinger i forbindelse med tilgjengelig forskning. I tillegg ville ekstremismeretningen akselerasjonisme knyttet oppgaven tettere opp mot høyreekstreme miljøer, noe jeg har valgt å avgrense meg bort fra. Det er imidlertid verdt å nevne at menn er overrepresenterte når det gjelder radikaliseringsprosesser og voldelig ekstremisme, akselerasjonister anslås å utgjøre den største terrortrusselen blant høyreekstreme og at en stor grad av radikaliseringsprosesser i dag skjer via internett (Politiets sikkerhetstjeneste, 2019, s. 3; Politiets sikkerhetstjeneste, 2021, s. 3-4; Politiets sikkerhetstjeneste, 2022, s. 15-21).

1.2 Sosialfaglig relevans

Det finnes inntil videre ingen enighet om hva som forårsaker radikaliseringsprosesser og voldelig ekstremisme (Lid & Heierstad, 2019, s. 175). Det er imidlertid klart at det ikke oppstår i et vakuum, men i relasjon til, i samspill med, som reaksjon på og av påvirkning fra omgivelser, miljø, samfunn og grupper (Bjørgero, 2015, s. 214; Lid & Heierstad, 2019, s. 23-24). Ulike årsaksforklaringer vektlegger faktorer som religion, utenforskap, oppvekstvilkår, fattigdom, psykisk uhelse, integrering og politikk (Lid & Heierstad, 2019, s. 175). Mange av disse faktorene kommer under sosialarbeideres kompetanse og mandat (Berg, et al., 2019, s. 24; Fellesorganisasjonen, 2019). Sosialt arbeids yrkesetikk og mandat innebærer et helhetssyn på hvordan individ og samfunn gjensidig påvirker hverandre, og vektlegger verdier som likeverd og ikke-diskriminering, omsorg og å bekjempe marginalisering og bruk av vold (Berg, et al., 2019, s. 19; Fellesforbundet, 2019, s. 3-5). Radikaliseringsprosesser og voldelig ekstremisme setter både sårbare individer i risiko for radikaliseringsprosesser, og samfunnets sikkerhet i fare, da det kan føre til vold og terrorhandlinger. Ellingsen og Levin (2019) definerer sosiale problemer

som et problem som gjelder flere, der både individuelle og samfunnsmessige forhold virker inn (s. 49). På denne måten kan radikaliserings og voldelig ekstremisme forstås som et sosialt problem, og det kan derfor argumenteres at problemområdet angår sosialarbeidere (Ellingsen & Levin, 2019, s. 47). Som nevnt over, er sosialarbeidere en del av den kollektive ekstremismeforebyggende innsatsen. Handlemåter og strategier i sosialfaglig arbeid med radikaliserings og voldelig ekstremisme er imidlertid ikke en eksplisitt del av profesjonsutdannelsen av sosialarbeidere i dag.

1.3 Begrepsavklaring

1.3.1 Radikaliserings og voldelig ekstremisme

Å definere begrepet radikaliserings er ingen lett oppgave, da meningsinnholdet i begrepet er mye omdiskutert, relativt og svært kontekstavhengig (Braddock, 2014, s. 62; Lid & Heierstad, 2019, s. 17-22; Sedgwick, 2010). I mangel på én tydelig definisjon på begrepet, vil radikaliserings derfor brukes sammen med begrepet voldelig ekstremisme for å tydeliggjøre meningsinnholdet og i hvilken sammenheng begrepet benyttes. Mens begrepet radikaliserings ofte forstås som prosessen mot aksept for voldshandlinger for å nå politiske, religiøse eller ideologiske mål, viser begrepet ekstremisme til når personer er villige til å bruke vold for å nå sine mål (Politiets sikkerhetstjeneste, 2022). Voldelig ekstremisme forstås i denne oppgaven som både aksept for og eventuell bruk av vold. Følgende forstås radikaliserings og voldelig ekstremisme i denne oppgaven som prosessen hvor mennesker i økende grad slutter seg til tankegods som er ekstrem i forhold til samfunnet generelt, aksepterer og/eller benytter ulovlige midler som vold og terror for å nå politiske, religiøse eller ideologiske mål (Lid & Heierstad, 2019, s. 17-22, Sedgwick, 2010).

1.3.2 Institusjonelle logikker: SSL og SCL

Institusjonelle logikker er iboende mønstre som produseres og reproduseres av aktører i ulike samfunnsinstitusjoner (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 59; Thornton & Ocasio, 1999, sitert i Thornton & Ocasio 2008, s. 101). Logikkene representerer formelle og uformelle

regler som er styrende for aktørenes handlinger og tolkninger (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 59). Social security logic (heretter forkortet SSL) og social care logic (heretter forkortet SCL) viser til ulike institusjonelle logikker som ulike yrkesgrupper arbeider ut fra. Politiet opererer ut fra en sikkerhetslogikk, med overordnet mål om å sikre borgeres sikkerhet, lov og orden (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74). Sosialarbeidere arbeider imidlertid ut fra en omsorgslogikk, hvor personers velvære og å beskytte personers rettigheter står sterkest (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74).

1.3.3 Tverrfaglig samarbeid

Tverrfaglig samarbeid er en metode eller arbeidsform, hvor flere yrkesgrupper samarbeider på tvers av faggenesene for å nå felles mål (Glavin & Erdal, 2018, s. 24). Samarbeidet er en aktiv prosess som bringer sammen kunnskaper, ferdigheter, verdier og motiver anvendt av profesjonsutøvere (Whittington, 2003, s. 16). Ekstremismeforebyggende arbeid er tverrfaglig orientert gjennom samordning av kommune og politi (Lid & Heierstad, 2019, s. 33).

1.3.4 Forebygging

Forebygging handler om å sette inn tiltak med hensikt om å forhindre noe uønsket, enten ved å skape en barriere eller å ved eliminere risikofaktorer (Garsjø, 2021, s. 25-26; Lid & Heierstad, 2019, s. 27). Forebygging kan være alt fra behandling og fysiske hindringer til lovverk og bøter (Lid & Heierstad, 2019, s. 27). Å hindre at noe uønsket skjer, er tett knyttet til å identifisere årsaksforklaringer til problemer og gripe inn i disse prosessene før problemet oppstår (Garsjø, 2021, s. 25-26; Lid & Heierstad, 2019, s. 23). Forebygging kan skje på ulike nivåer, som primær-, sekundær- eller tertiærforebygging (Schiefløe, 2015, s. 148-156). I Norge er ekstremismeforebyggende tiltak basert på kriminalitetsforebyggende strategier på sekundærforebyggende nivå, med fokus på individer i risiko- eller sårbarhetsposisjoner (Lid & Heierstad, 2019, s. 33-34; Schiefløe, 2015, s. 152).

1.4 Oppgavens struktur

I innledningen gjorde jeg rede for oppgavens problemstilling, samt hvordan jeg har valgt å avgrense den. Videre begrunnet jeg hvorfor problemstillingen er relevant for sosialt arbeid. Deretter redegjorde jeg for hvordan jeg forstår og bruker begreper som er sentrale i oppgaven. Videre vil jeg presentere metoden som er anvendt i oppgaven. Her vil jeg redegjøre for fremgangsmåte, førforståelse og kildekritikk. Deretter skal jeg gjøre rede for oppgavens bakteppe, samt valg av teori og litteratur som jeg anvender i oppgavens drøftingsdel. I drøftingen vil jeg diskutere problemstillingen med utgangspunkt i funn og teori, ved å undersøke forholdet mellom den sosiale omsorgslogikken og den sosiale sikkerhetslogikken i ekstremismeforebyggende arbeid. Videre vil jeg drøfte hvordan forholdet mellom logikkene kan synes å påvirke det sosialfaglige forebyggingsarbeidet. Til slutt vil jeg foreta en avslutning og oppsummering.

2 Metode

Metode er fremgangsmåten som anvendes for å fremskaffe ny kunnskap, løse problemer og belyse en problemstilling (Dalland, 2020, s. 52). Jeg har valgt å gjøre en litteraturoppgave for å undersøke, sammenligne og analysere tidligere forskning som er gjort (Åm & Magin, 2021, s. 139). Oppgaven baserer seg med andre ord på foreliggende kunnskap alene. Metoden vil derfor være å belyse problemstillingen gjennom selvstendig drøfting og analyse av relevant faglitteratur (Åm & Magin, 2021, s. 140). Med tanke på oppgavens kvalitet kan litteraturstudie være en fordel, fordi det benytter allerede kvalitetssikret forskning (Trygstad & Dalland, 2020, s. 157; Åm & Magin, 2022, s. 152). Dette forutsetter imidlertid at jeg vurderer kildenes kvalitet og relevans i forbindelse med problemstillingen (Trygstad & Dalland, 2020, s. 152).

Litteraturoppgaven baserer seg på min tolkning og drøfting av andres forskning. På denne måten vil jeg påvirke utfallet av oppgaven (Lenseth & Tellmann, 2022, s. 144-145). Mine førforståelser, holdninger og måter å se verden på vil farge oppgaven (Dalland, 2020, s. 63-64; Lenseth & Tellmann, 2022, s. 144-145). Av den grunn er det vesentlig å utøve kildekritikk, samt redegjøre for min førforståelse og hvilke kriterier jeg har anvendt i utvalg av litteratur (Trygstad & Dalland, 2020, s. 152). Jeg skal derfor i det følgende rette et kritisk blikk mot valgt forskningslitteratur, egen og forskernes metode, utgiverne bak litteraturen, samt min førforståelse som bakteppe for søke- og utvalgsprosessen.

2.1.1 Førforståelse

Ved inngangen til bachelorarbeidet hadde jeg en forutanelse om at feltet jeg skulle undersøke, var nytt i Norge, og at tilgjengelig forskningen derfor var snever. Jeg tenkte også at sosialarbeidere burde være en del av forebyggingsarbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Denne oppfatningen kom på bakgrunn av sosialarbeideres helhetlige tilnærminger og brede kompetanse, og fordi jeg hadde en førforståelse om at radikaliserings og voldelig ekstremisme har en rekke årsaksforklaringer som faller under sosialarbeideres kompetanse og mandat. Jeg visste derimot ikke at sosialarbeidere er inkludert i forebyggingsarbeidet. Jeg antok også at sosialarbeidere kunne oppleve usikkerhet i møte

med radikalisering og voldelig ekstremisme. Dette var på bakgrunn av mitt eget ståsted som snart ferdigutdannet sosionom, som opplever at temaet ikke har blitt spesifikt tematisert i profesjonsutdannelsen.

2.1.2 Søkeprosess og utvalgskriterier

Jeg har søkt med søkeordene «radikalisering», «radikalisering og forebygging», «radikalisering og sosialt arbeid», «radikalisering og sosialarbeidere» på norsk og engelsk i søkemotorene Oria, Idunn, Wiley, Journal for Deradicalization og SocIndex. Jeg har også gjort generelle søk på «radikalisering og voldelig ekstremisme» i Google for å få oversikt over offisielle rapporter og handlingsplaner. Da jeg søkte på kun radikalisering i de ulike søkemotorene, fikk jeg svært mange treff. Imidlertid var de færreste av disse treffene relevant for min problemstilling, og jeg valgte derfor å spisse inn søket mitt med å legge til søkeord som forebygging, sosialt arbeid og sosialarbeidere. Da fikk jeg langt færre treff, som til gjengjeld var mer relevante for problemstillingen. I tillegg har jeg benyttet snøballmetoden i litteratursøket ved å undersøke litteraturens referanselister (Dalland, 2020, s. 151).

Jeg valgte å ikke søke på ekstrem islamisme eller høyreekstremisme fordi jeg ønsket å undersøke radikalisering og ekstremisme som helhet, og slike søk ville gitt meg resultater som muligens kunne blitt for spesifikke til bestemte retninger ekstremisme. Det er imidlertid svært viktig å poengtere at dette kan ha stor innvirkning på datamaterialet og resultatene i denne oppgaven. Det kan blant annet tenkes at viktige nyanser blir utelatt av denne avgrensingen.

For å sikre at forskningen skulle være mest mulig aktuell, begrenset jeg også utvalget til artikler som er under 10 år gamle. Tematikken er imidlertid såpass ny at forskningen på feltet stort sett er fra de siste 10 årene, og av utvalgte forskningsartikler er den eldste fra 2019. Utvalgt forskning kan derfor regnes som ny og oppdatert.

I tillegg var det viktig for meg at oppgaven skulle ha relevans for sosialt arbeid og radikalisering og voldelig ekstremisme i norsk kontekst. Forskning fra land som USA og

England ble dermed utelukket, selv om forskning fra disse landene er i mye større omfang enn i Norge. Dette er valgt fordi sosialt arbeid og ekstremismeforebygging er organisert og utført forskjellig i ulike land (Askeland, 2019, s. 189; Sivenbring & Malmros, 2021, s. 76). Forskningen i Norge er imidlertid av begrenset omfang. For å sikre høyere kvalitet i arbeidet, inkluderte jeg derfor også forskning som undersøker forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i Norden. Det er store likheter i ekstremismeforebyggingen de nordiske landene, blant annet i at de benytter en tverrfaglig tilnærming (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 68-69). Det er imidlertid noen betydelige forskjeller som kan medføre mindre overførbarhet til norsk sammenheng (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 76). Derfor har jeg utelukket forskning som ser på de nordiske landene separat eller spesifikt knyttet til andre land enn Norge. Jeg benytter følgende kun forskning som enten undersøker Norge isolert, eller som undersøker og sammenligner de nordiske landene samlet.

2.1.3 Kilder og kildekritikk

Brorparten av de vitenskapelige artiklene oppgaven baserer seg på er publisert i det vitenskapelige tidsskriftet *Journal for Deradicalization*. Forskningen er dermed kvalitetssikret og fagfellevurdert av tidsskriftets redaksjon før utgivelse (*Journal for Deradicalization*, u.å; Trygstad & Dalland, 2020, s. 145). Tidsskriftet er selvstendig og derfor ikke institusjonelt eller partipolitisk tilknyttet (*Journal for Deradicalization*, u.å). Forskerne bak den vitenskapelige litteraturen er stort sett ansatte i eller på annen måte tilknyttet Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitet i Oslo, slik som ekstremismeforsker Håvard Haugstvedt og postdoktor Randi Solhjell.

Oppgaven vektlegger Sivenbring og Malmros (2021) teori om institusjonelle logikker og analyse av formelle retningslinjer for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i Norden. De fleste forskningsartiklene utvalgt er imidlertid basert på kvalitativ forskning med dybdeintervjuer av sosialarbeidere. Dette ble valgt for å kunne si noe om sosialarbeideres opplevelser av forebyggingsarbeidet. Siden den kvalitative forskningen i større grad enn kvantitativ forskning farges av forskerens forforståelser, holdninger og tolkningsrammer, kan dette medføre en kvalitetsutfordring (Lenseth & Tellmann, 2022, s. 144-145). I tillegg er en overvekt av forskningen utført alene av, eller sammen med forskeren Håvard Haugstvedt.

Haugstvedt har bakgrunn som sosialarbeider. Dette medfører en risiko i arbeidet, både med tanke på at forskningen risikerer å være preget av Haugstvedt som forsker, men også Haugstvedt som forsker på egen fagprofesjon (Wadel, 2014, s. 76).

I Haugstvedts undersøkelser er flere menn (11) enn kvinner (6) intervjuet, selv om kvinner generelt er overrepresentert i sosialt arbeid (Haugstvedt, 2019, s. 156; Haugstvedt & Gunnarsdottir, 2021; Haugstvedt, 2021, s. 50; Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 6; Statistisk sentralbyrå, 2023). Haugstvedt (2019; 2021) skriver at han har brukt sitt eget nettverk og kontakter for rekruttering av informanter, noe som utgjør en risiko for seleksjonsskjevhet (s. 156; s. 48). Det er også et lavt antall informanter (17) (Haugstvedt, 2019, s. 156 & 175; Haugstvedt & Gunnarsdottir, 2021; Haugstvedt, 2021, s. 50; Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 6). Som følge bør en være forsiktig med å trekke generelle slutninger. Haugstvedt gjør en rekke grep for å styrke kredibiliteten og validiteten i sin forskning. For det første reflekterer Haugstvedt over sin rolle som tidligere sosialarbeider og bruker direkte sitater fra intervjuene for å illustrere sine funn (Haugstvedt, 2021, s. 57-60). I tillegg trianguleres metode og teori ved å benytte ulike intervjumetoder og teoretiske perspektiver (Haugstvedt, 2021, s. 61). Til sist fikk Haugstvedt tilbakemeldinger fra informantene i etterkant av intervjuene (Haugstvedt, 2021, s. 61). Til tross for dette, er det slik forskeren påpeker alltid en risiko for påvirkning og blindsoner (Haugstvedt, 2021, s. 64-65). På bakgrunn av de overnevnte faktorene kan kildegrunnlaget vurderes som relevant, men noe snevert og uvarierte. Dette setter begrensninger for oppgavens overførbarhet.

3 Bakgrunn og teori

I dette kapittelet vil bakgrunn for tema bli presentert. Deretter vil jeg gjøre rede for institusjonelle logikker som teoretisk forståelsesramme for oppgaven.

3.1 Problematisering av begrepet radikalisering

Radikalisering som begrep er svært omdiskutert både når det gjelder definisjon, avgrensing, kontekst og bruk (Braddock, 2014, s. 62; Gemmerli, 2015; Lid & Heierstad, 2019, s. 20-22; Sedgwick, 2010). Av den grunn skal jeg i det følgende redegjøre for noen sentrale aspekter i begrepsdiskusjonen som bidrar til å problematisere og kontekstualisere begrepet.

Hva som innebærer i begrepet radikalt vil avhenge av hva som oppfattes som det ikke-radikale eller det normale, samt hva som oppleves som en trussel mot bestående normer og virkelighetsforståelser i det aktuelle samfunnet (Lid & Heierstad, 2019, s. 21-22). Hva som anses som normalt eller moderat er imidlertid også kontekstuel, og avhenger av historiske, kulturelle, politiske og sosiale betingelser (Sedgwick, 2010). I tillegg til begrepets normative natur, er begrepet politisk ladet. Gemmerli (2015) presiserer at begrepet radikalisering og dets meningsinnhold ikke er forankret i vitenskap, men i rådende politiske forståelser av virkeligheten.

Grensen mellom tanke og handling, og hvor radikalisering tipper over til voldelig ekstremisme er vanskelig å definere (Lid & Heierstad, 2019, s. 22; Sedgwick, 2010). Politiets sikkerhetstjeneste definerer begrepet radikalisering som "en prosess der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål" (Politets sikkerhetstjeneste, 2022). Radikalisering kan også forstås som en prosess der personer adopterer ekstremistisk ideologi (Braddock, 2014, s. 62), eller det som skjer før bomba eksploderer (Sedgwick, 2010). Disse definisjonene vektlegger imidlertid aksept for eller bruk av vold og impliserer begrepets tilknytning til terrorhandlinger, selv om radikalisering i seg selv ikke nødvendigvis er direkte farlig eller knyttet til å utføre terrorisme (Lid & Heierstad, 2019, s. 22; Sedgwick, 2010). Vi har nettopp radikale bevegelser å takke for kvinners

stemmerett, likestilling og homofiles rettigheter, noe som stort sett anses som positive samfunnsendringer i dag (Lid & Heierstad, 2019, s. 22). Radikalisering og ekstremisme kan likevel i ytterste konsekvens føre til voldsutøvelse og terror, noe som er juridisk regulert og straffbart (Straffeloven, § 131-146).

I kontekst av forebyggende arbeid er det relevant å poengtere at begrepsbruken i arbeidet kan utgjøre en risiko for å negativt stemple mennesker og grupper, noe som kan føre til marginalisering (Gemmerli, 2015; Lid & Heierstad, 2019, s. 129). Marginalisering betegner prosessen eller bevegelsen mot utkanten av et samfunn, som kan resultere i sosial eksklusjon eller utenforskap (Hammer & Hyggen, 2013, s. 16). Et stempel som radikal kan bidra til at personer blir vurdert med negative blikk (Sandlie, 2013, s- 175-176), som dermed kan virke ekskluderende i samfunnet og forsterke avviket (Chriss, 2013, s. 50; Hammer & Hyggen, 2013, s. 16-17; Tøssebro & Berg, 2019, s. 231). Slik marginalisering kan anses som et spesielt problematisk område i forebyggingsarbeidet, siden sosialt og materielt utenforskap påpekes som en vesentlig sårbarhetsfaktor i radikaliseringsprosessen, og er derfor en av årsaksmekanismene som forebyggingsarbeidet bør arbeide for å motvirke (Berg, et al., 2019, s. 24; Lid & Heierstad, 2019, s. 24-27 & 129). I ekstremismeforebyggingens navn kan en på denne måten risikere å marginalisere personer med en annen virkelighetsoppfatning enn den som til enhver tid er ansett som akseptabel (Gemmerli, 2015).

3.2 Sosialfaglig ekstremismeforebyggende arbeid

3.2.1 Kommunen som forebyggende frontlinje

Kriminalitetsforebygging og terrorbekjempelse har tradisjonelt representert to ulike og adskilte forskningstradisjoner (Lid & Heierstad, 2019, s. 27). I nyere tid har disse i økende grad smeltet sammen, og terrorbekjempelse har blitt et spørsmål om forebygging (Lid & Heierstad, 2019, s. 27). Norsk kriminalitetsforebygging bygger i stor grad på antakelsen om at generelle velferdsordninger er godt egnet for å forebygge kriminalitet (Lid & Heierstad, 2019, s. 34 & 96-98). Selv om kriminalitetsforebygging ikke er hovedmålsettingen, anses

velferdsordninger som tilrettelegging av arbeid og helse- og omsorgstjenester som kriminalitetsforebyggende i seg selv (Lid & Heierstad, 2019, s. 34).

Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme (2020) fremhever at forebyggingsarbeidet skal bygges på det allerede eksisterende kriminalitetsforebyggende arbeidet. Norsk ekstremismeforebygging er følgende hovedsakelig ledet, initiert og gjennomført i offentlig forvaltning (Lid & Heierstad, 2019, s. 27). Dermed blir kommunene velferdsstatens frontlinje i forebyggingen av voldelig ekstremisme (Lid & Heierstad, 2019, s. 98). Dette omfavner arbeid i kriminalomsorgen, skoler, barnevernet og NAV (Lid & Heierstad, 2019, s. 33). Konsensusen blant forebyggingsaktører, politikere og myndighetene er at årsakene til radikaliserings og voldelig ekstremisme er omtrent de samme som hva som forårsaker kriminalitet og rusavhengighet (Lid & Heierstad, 2019, s. 24; Politiets sikkerhetstjeneste, 2019, s. 3; Regjeringen, 2020, s. 9). Forebyggingsarbeidet har en sosialforebyggende profil med hjelpe- og omsorgsmandat basert på inkluderende prosesser (Lid & Heierstad, 2019, s. 34 & 98). I praksis handler det sosialfaglige forebyggingsarbeidet om å anvende NAV og kommunale omsorgstjenester for å hjelpe personer med sosiale, psykiske, økonomiske og praktiske utfordringer (Lid & Heierstad, 2019, s. 34). Hovedstrategien i kommunene er på denne måten å møte radikaliserings og ekstremisme på samme måte som de møter utfordringer som rus og kriminalitet.

3.2.2 Samordning av kriminalitets-, rus- og ekstremismeforebyggende tiltak

I dag er SLT-modellen (samordning av kriminalitets- og rusforebyggende tiltak) i økende grad brukt mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i kommunene (Lid & Heierstad, 2019, s. 33). SLT-modellen ble originalt utviklet for å samordne og koordinere kommunale aktører, skoler, politi og frivillige organisasjoner som bidrar til det forebyggende arbeidet mot rus og kriminalitet (Lid & Heierstad, 2019, s. 92; Sivenbring & Malmros, 2021, s. 65). Kommunale SLT-koordinatorer har ansvaret for å organisere det forebyggende arbeidet, formidle kunnskap og samkjøre ulike aktører (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 76).

3.2.3 Juridiske rammer i arbeidet

Yrkesutøvelsen til sosialarbeiderprofesjonene er underlagt omfattende rettslig regulering (Oppedal, 2014). I forbindelse med sosial- og tverrfaglig ekstremismeforebyggende arbeid, gjør spesielt regler om taushetsplikt, opplysningsrett og avvergeplikt seg gjeldende. Etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen og lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker har enhver som utfører tjeneste eller arbeid for kommunen taushetsplikt (Forvaltningsloven, 1967, § 13; Sosialtjenesteloven, 2009, § 44). Taushetsplikten står imidlertid ikke til hinder for at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheter (Forvaltningsloven, 1967, § 13b). Opplysninger kan også deles der det anses som nødvendig for å unngå fare for liv eller helse. Ansatte i velferdssektoren kan altså politianmelde lovbrudd der det er nødvendig og naturlig. Det kan også gripes inn før lovbrudd begås (Forvaltningsloven, 1967, § 13b; Kjønstad et al., 2017, s. 181). Dette forutsetter imidlertid at forebyggingen knytter seg til særdeles alvorlige situasjoner, hvor det er nødvendig å gripe inn (Kjønstad et al., 2017, s. 181). Samtidig pålegger lov om straff alle, uten hensyn til taushetsplikten, å forsøke å avverge lovbrudd slik som terrorrelaterte handlinger (Straffeloven, 2005, §196 & §129-138)

3.3 Institusjonelle logikker i tverrfaglig ekstremismeforebygging

Norsk forvaltning er sektordelt, noe som har gjort tverrfaglig samarbeid til selve grunnmuren i norsk forvaltning generelt, og kriminalitetsforebyggende arbeid spesielt (Lid & Heierstad, 2019, s. 36). Selv om tverrfaglig samarbeid understrekes som essensielt for å oppnå optimaliserte og helhetlige tjenester, kan det være en utfordring når ulike retningslinjer, strukturer, profesjonskulturer og metoder møtes (Regjeringen, 2020, s. 2-5; Whittington, 2003, s. 13). For å kunne belyse oppgavens problemstilling, skal jeg derfor i det følgende introdusere de institusjonelle logikkene SSL og SCL som teoretisk forståelsesramme for forholdet mellom omsorgs- og sikkerhetsprofesjoner.

3.3.1 Institusjonelle logikker

Institusjonelle logikker er iboende mønstre av antagelser, verdier og forståelser som produseres og reproduseres av individer i ulike samfunnsinstitusjoner (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 59; Thornton & Ocasio, 1999, sitert i Thornton & Ocasio 2008, s. 101). Logikkene representerer formelle og uformelle regler som er styrende eller veiledende for aktørenes handlinger, interaksjoner og tolkninger (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 59).

3.3.2 Sosial sikkerhetslogikk og sosial omsorgslogikk

Sivenbring og Malmros (2021) introduserte begrepene sosial sikkerhetslogikk (SSL) og sosial omsorgslogikk (SCL) som teoretisk rammeverk for å beskrive hvordan profesjonelle retningslinjer har iboende og distinktive institusjonelle logikker som konkurrerer, blandes og sameksisterer i det tverrfaglige forebyggingsarbeidet med radikaliserings og voldelig ekstremisme. Ekstremismeforebygging blir karakterisert som et multidisiplinært hybrid rom, hvor de ulike tjenesteyterne befinner seg i ulike institusjonelle logikker (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 56). Dette innebærer at yrkesgruppene kan se, forstå og handle ulikt i møte med radikaliserings og voldelig ekstremisme. Mens aktørene i SSL og SCL har felles mål om å forebygge, oppdage og beskytte, har de likevel betydelige forskjeller (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74).

På den ene siden opererer politiet ut fra en sikkerhetslogikk (SSL) med overordnet mål om å sikre fellesskapets sikkerhet, lov og orden. På den andre siden befinner sosialarbeidere seg i en sosial omsorgslogikk (SCL) hvor individets velferd og beskyttelse av personers rettigheter står høyest (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74). Grunnlag for oppmerksomhet og intervensjon er (potensielle) lovbrudd i SSL, hvorimot SCL fokuserer på tegn til bekymring som kan skade den gitte klienten (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 79). De ulike fokusområdene er parallelle med den iboende meningen med profesjonene (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 79). På denne måten står SSL og SCL på hver sin side i spenningsfeltet mellom hjelp og kontroll, individ og samfunn, omsorg og sikkerhet (Levin, 2019, s. 37-42).

De ulike institusjonelle logikkene påvirker også hvilke strategier yrkesgruppene bruker i sitt arbeid, og hva som anses som risikoatferd (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74). Selv om SSL og SCL har felles mål, vil SSL være autoritær i sin tilnærming og benytte overvåking, kontroll eller arrest, mens SCL i kontrast arbeider relasjonelt for å støtte, styrke og emansipere individer (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74-79). I ekstremismeforebyggingen vektlegger imidlertid også politiet strategier som samtale og relasjonsbygging (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 80). SSL bygger på en formell kommandokjede hvor beslutninger er sentraliserte, mens arbeidet i SCL er mer autonomt. Sivenbring og Malmros (2021) hevder at dette gjør politiet mer tilbøyelig til å gi ordre, og er vant til å bli adlydt, mens sosialarbeidere til forskjell har en mer desentralisert måte å ta beslutninger på (s. 79).

4 Litteraturgjennomgang

For å belyse hvordan ulike institusjonelle logikker påvirker det sosialfaglige forebyggingsarbeidet med radikaliserings og voldelig ekstremisme, vil det i det følgende redegjøres for sentrale funn fra utvalgte studier.

4.1 Sosialarbeideres forståelser av og tilnærminger til ekstremismeforebygging

4.1.1 Radikalisering som sosialt problem

Håvard Haugstvedt finner at sosialarbeidere som jobber med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme anser radikaliserings som et sosialt problem, hvor både individuelle og samfunnsmessige forhold virker inn (Haugstvedt, 2019, s. 158-159; Haugstvedt, 2021; s. 68). Sosialarbeiderne poengterer blant annet at de fokuserer på å se personen i situasjonen og deres behov. For eksempel mente en av sosialarbeiderne at det handler om å se personen og ikke symptomet, og uttalte at klientene med ekstremistisk tankegods bare er personer med utfordringer på samme måte som andre har utfordringer på andre områder (Haugstvedt, 2019, s. 159). Dette samstemmer med sosialt arbeid som fagfelt med et helhetssyn på hvordan individ og samfunn gjensidig påvirker hverandre (Berg, et al., 2019, s. 19; Fellesforbundet, 2019, s. 3-5). Haugstvedt (2019; 2021) skriver at disse funnene hentyder at sosialarbeidere tilnærmer seg radikaliserings og voldelig ekstremisme på tilsvarende måter som andre sosialfaglige arbeidsområder innen rus og kriminalitet (s. 158-159; s. 68).

4.1.2 Tradisjonelle verktøy i et nytt felt

Forståelsen av radikaliserings som et sosialt problem gir sosialarbeiderne anledning til å benytte veletablerte tilnærminger i sosialt arbeid i det praktiske forebyggingsarbeidet (Haugstvedt, 2019, s. 160-164). Sosialarbeiderne forteller at de benytter sokratiske dialog og motiverende intervju for å minske motstand fra klientene. Strategiene anvendes også for å

tilrettelegge for åpne samtaler, ved å signalisere at de kan snakke om sensitive temaer, holdninger og tro med sosialarbeideren (Haugstvedt, 2019, s. 165-166). I tillegg finner Haugstvedt og Gunnarsdottir (2021) at sosialarbeiderne fokuserer på å ta klientens perspektiv. En av sosialarbeiderne forklarte det som å være nysgjerrig, ikke konfronterende (Haugstvedt, 2019, s. 166). Dette samstemmer med sosialt arbeids yrkesetikk om respekt for individet og deres verdier (Fellesforbundet, 2019, s. 3), samt å se å se personen ut fra den sammenheng de befinner seg i (Berg, et al., 2019, s. 19). Lid og Heierstad (2019) påpeker noe lignende, i at oppmerksomheten i det sosialfaglige arbeidet rettes mot sosiale og personlige utfordringer istedenfor det ideologiske ved klientenes tankegods og holdninger (s. 34).

Sosialarbeiderne fokuserte på å hjelpe klientene med det klientene selv anså som problemer, slik som bolig, nettverk og arbeidsledighet (Haugstvedt, 2021, s. 68). Samtidig ble sosialt og materielt utenforskap tematisert som et viktig arbeidsområde med målgruppen. En av sosialarbeiderne mente at radikaliseringsproblemet stammer fra klientenes mangel på tilhørighet (Haugstvedt, 2019, s. 159). Informanten beskriver at det kanskje er det «å ikke ha noe», være arbeidsledig eller ikke dra på skolen som er selve problemet, og at det å få klientene tilbake til samfunnet og hindre utenforskap er sosialarbeiderens oppgave også på dette feltet (Haugstvedt, 2019, s. 159). Dette perspektivet underbygges av Lid og Heierstad (2019) som poengterer at sosialarbeidere ser segregasjon som et problem i ekstremismeforebyggingen, og at inkludering og samhold betraktes som løsningen (s. 26-27).

Den nysgjerrige og ikke-konfronterende holdningen som beskrevet over ble vektlagt som en forutsetning for arbeidet, på bakgrunn av arbeidets risiko for å skyve klientene unna og skape mistillit (Haugstvedt, 2019, s. 160-165; Haugstvedt & Gunnarsdottir, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7; Lid & Heierstad, 2019, s. 34). Lid og Heierstad (2019) påpeker tillit som både et krav og en utfordring i ekstremismeforebyggingen (s. 37). For å skulle oppnå positive endringer hos klientene, er det vesentlig å komme i posisjon til klientene hvor en kan tilby hjelp (Lid & Heierstad, 2019, s. 37-40). Dette er imidlertid en utfordring siden målgruppen ofte mangler tillit til myndighetene, og offentlige institusjoner er tilknyttet myndighetene (Lid & Heierstad, 2019, s. 37).

4.1.3 Relasjonsbygging med en sikkerhetsdimensjon

Forskningen viser at det er et sterkt fokus på relasjonsbygging i forebyggingsarbeidet, spesielt i de tidligere stadiene av arbeidsrelasjonen (Haugstvedt, 2019, s. 160-170). Investering av tid, etablering av tillit og rolleavklaring ble vektlagt av sosialarbeiderne som avgjørende faktorer for en god arbeidsrelasjon mellom klient og profesjonsutøver (Haugstvedt, 2019, s. 169-170; Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7-8).

Haugstvedt (2019) poengterer at selv om sosialt arbeid generelt ikke er autoritært, knyttes sosialarbeidere til autoritære myndigheter som politi og PST gjennom den tverrfaglige tilnærmingen på feltet (s. 169-170). Noen av sosialarbeiderne tok avstand fra kontroll- og sikkerhetsdimensjonen i arbeidet i rolleavklaringen med sine klienter, slik denne deltakeren i Haugstvedts studie:

They must, first of all, feel confident in me. So, it's all about building a relationship where they understand my agenda—and that it's not to somehow monitor and help the police with security tasks. I have nothing to do with that. My agenda is to help my users get on in life. I am very clear about that, all the way. (Haugstvedt, 2019, s. 160)

Noe lignende finner Haugstvedt og Tuastad (2021) i sin undersøkelse. Mens noen sosialarbeidere er åpne om deres tilknytning til politiet og forsøker tidlig å få klientenes samtykke til samarbeid og informasjonsdeling med politiet, unngår noen sosialarbeidere å avklare dette med klientene (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7). En informant fortalte at fordi politiet ønsker at samarbeidet skal skje “under radaren”, kan dette ha uheldige konsekvenser for sosialarbeidernes relasjon med klientene i de tilfeller hvor det senere kommer fram at sosialarbeideren har snakket med politiet i hemmelighet (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 9). Lid & Heierstad (2019) argumenterer for at tilknytningen til ulike aktører utgjør en risiko for at klientene opplever det som vanskelig å skille mellom ulike profesjoners roller og oppdrag, noe som kan forsterke tillitsutfordringen hos målgruppen (s. 40). Denne rolleklarheten underbygges av Haugstvedt og Tuastads (2021) funn, hvor arbeidsrelasjonen mellom klient og sosialarbeider ble beskrevet slik av en informant:

«Yes, it's a bit like, "Oh, who are you really? Are you a police officer? Who are you really working for?" [...] it creates an uncertainty» (Haugstvedt & Tuastad, s. 8). Informanten forteller også at klientene har en negativ reaksjon til politiet, og at sosialarbeideren selv ikke klarer å tydelig skille mellom kommunens arbeid og de som kontrollerer og overvåker. Forskningen viser med andre ord at rolleavklaring anses som en avgjørende faktor for gode arbeidsrelasjoner med klientene, men at både klienter og sosialarbeidere kan oppleve usikkerhet og uklarhet i rollene (Haugstvedt, 2019, s. 160-170; Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7-8). Tilknytningen til politiet og rolleklarheten i samarbeidet vil bli nærmere behandlet i neste del.

4.2 Sosialt arbeids tilførte sikkerhetsdimensjon i det tverrfaglige samarbeidet

4.2.1 Omsorg og sikkerhet: et spenningsfelt som skaper rollekonflikt

En gjennomgående tematikk i forskningslitteraturen om sosialarbeideres erfaringer med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, er opplevelsen av rolle- og interessekonflikter (Haugstvedt, 2019; Haugstvedt, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021; Solhjell et al., 2022). Sosialt arbeid innebærer som beskrevet en rekke spenningsfelt (Levin, 2019, s. 37-42). Haugstvedt poengterer at spenningene i sosialfaglig forebyggingsarbeid med radikaliserings og voldelig ekstremisme kan være av større betydning enn i sosialt arbeid generelt (Haugstvedt, 2021, s. 11). En av spenningene som oppstår i forebyggingsarbeidet, er knyttet til det å utføre støttende sosialt arbeid og det å fremme sikkerhet (Haugstvedt, 2021, s. 12; Lid & Heierstad, 2019, s. 39). Hovedsakelig er sosialt arbeid hjelpe- og endringsarbeid med mennesker i vanskelige livssituasjoner (Berg et al., 2019, s. 19). I arbeidet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme kommer imidlertid også risiko og sikkerhet inn i bildet. Disse to perspektivene kan komme i konflikt med hverandre, slik forskningen antyder (Haugstvedt, 2019; Haugstvedt, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021; Lid & Heierstad, 2019, s. 39; Solhjell et al., 2022).

Forskningen finner at sosialarbeidere møter motstridende forventninger i det tverrfaglige arbeidet, hvor de på den ene siden har interne forventninger fra sosialt arbeids etiske og verdimesige grunnlag, og eksterne forventninger om informasjonsflyt fra samarbeidspartnere som politiet og PST (Haugstvedt, 2021; Haugstvedt & Gunnarsdottir, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021; Solhjell et al., 2022). Forskerne poengterer at dette fører til etiske dilemmaer og rollekonflikter for sosialarbeiderne (Haugstvedt, 2021, s. 67; Haugstvedt & Gunnarsdottir, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021). En sosialarbeider forklarte eksempelvis at politiet ønsker så mye informasjon som mulig fra sosialarbeiderne, til tross for den lovpålagte taushetsplikten som sosialarbeiderne er underlagt i sitt arbeid (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7-9). Dette finner også Lid og Heierstad (2019), hvor en sosialarbeider uttalte at politiet kan forvente at sosionomen skal bistå i politiets etterretningsarbeid, selv om dette i stor grad strider mot sosionomens rolle, oppdrag og taushetsplikt (s. 63). Dette stemmer overens med Solhjells et al. (2022) funn om at sosialarbeidere kan være skeptiske til politiet fordi de kan forvente større informasjonsflyt enn lovverket tillater (s. 175). Ifølge Haugstvedt og Tuastad, (2019) har sosialarbeidere både motstått og gitt etter for denne forventningen fra politiet (s. 9). Temaet taushetsplikt og informasjonsflyt ble også tematisert som et uttrykk for ensidighet i samarbeidet (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7). Mens politiet forventet informasjon fra sosialarbeiderne, kunne ikke politiet oppgi noe til sosialarbeiderne.

En annen årsaksforklaring til rollekonfliktene sosialarbeiderne opplever i arbeidet ble funnet til å være ulikheter i profesjonenes mandater (Haugstvedt, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021; Solhjell et al., 2022). For eksempel beskriver en informant de ulike mandatene som motsatte ender av et spektrum som er vanskelig å forene (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Politiets oppgaver knyttet til kartlegging og avverging av lovbrudd bemerkes som vanskelig å kombinere med sosialarbeiderens fokus på å lytte, forstå og bygge tillit (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8).

4.2.2 Ulike institusjonelle logikker i arbeidet

To ulike institusjonelle logikker identifiseres blant de ulike aktørene i forebyggingsarbeidet (Haugstvedt, 2021, s. 3; Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74; Solhjell et al., 2022, s. 168). Mens politiet og sikkerhetstjenestene opererer ut fra en sikkerhetslogikk (SSL), befinner sosialarbeidere seg i en sosial omsorgslogikk (SCL) (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74). Forskningen peker mot at dette er en utfordring for samarbeidet (Haugstvedt, 2021, s. 81; Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74; Solhjell et al., 2022).

Sivenbring og Malmros (2021) argumenterer for at politiet er gitt en hegemonisk rolle i det forebyggende arbeidet, og at sikkerhetslogikken er noe overordnet den sosiale omsorgslogikken i arbeidet (s. 76- 77). Forskningen er imidlertid basert på analyser av retningslinjer og nasjonale handlingsplaner, og ikke det praktiske arbeidet på feltet (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 77). Haugstvedt og Tuastad (2021) finner allikevel i sine intervjuer med erfarne sosialarbeidere på feltet at sosialarbeiderne er bekymret for å bli underordnet og påvirket av politiets sikkerhetslogikk (s. 8). I intervjuene kommer det fram at sosialarbeiderne opplever at sikkerhetslogikkens tankegang om at det er bedre å være på den sikre siden, kan risikere å overmanne omsorgslogikkens fokus på rettigheten til privatliv (Haugstvedt og Tuastad, 2021, s. 7-8). I samtale om hvor mye frihet myndighetene bør ha til å handle i forhold til borgeres rettigheter, beskriver en av informantene at grensene flyttes for hva som er greit å gjøre til gode for fellesskapet: “if this [preventive effort] might possibly stop terror, then it’s okay, right? That argument is something I hear from the police and security service, and it’s so hard to debate because that trumps everything, in a way.” (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Samtidig uttrykker en av informantene en oppfatning om at maktbalansen i samarbeidet er skjevfordelt i politiets favør (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7).

Sohljell et al. (2022) finner at sosialarbeidere opplever det som utfordrende å mangle et felles profesjonelt språk og forståelser (s. 181). Her beskriver informantene at noe kan være høyst bekymringsverdig for enkelte aktører i arbeidet, men oppfattes som helt normalt av andre. Dette illustrerer hvordan aktører som inngår i SSL eller SCL kan se og forstå samme problemet på ulike måter.

Sosialarbeidere har større tillit til andre sosialarbeidere i det tverrfaglige forebyggingsarbeidet (Solhjell et al., 2022, s. 175). Solhjell et al. skriver at denne økte tilliten handler om at sosialarbeiderne så ting fra samme perspektiv. Med andre ord hadde sosialarbeidere større tillit til andre som også inngår i den sosiale omsorgslogikken. Solhjell et al. (2022) poengterer at dette perspektivet er å finne blant flere informanter innen SCL, hvor deltakerne uttrykte skepsis ovenfor politiet som ofte forventet mer informasjon enn sosialarbeiderne normalt har lov til å dele (s. 175). utfordringer knyttet til taushetsplikten er på denne måten ikke bare et spørsmål om rollekonflikt, men er også tilknyttet de ulike institusjonelle logikkene i ekstremismeforebyggingen (Solhjell et al., 2022, s. 179).

En politibetjent mente imidlertid at sosialarbeidernes mistillit til politiet handlet om at sosialarbeidere ikke fokuserer på profesjonenes felles mål: "I think this is about schooling, a kind of mistrust towards the police, that they [social workers] fail to understand that we want the same thing" (Solhjell et al., 2022, s. 175). I motsetning hevder Lid og Heierstad (2019) at felles mål blir vektlagt for mye, og at den grunnleggende forskjellen mellom omsorgs- og sikkerhetsperspektivene blir for lite snakket om (s. 63). Mens aktørene i SSL og SCL til felles har som mål å forebygge, oppdage og beskytte, har de likevel betydelige forskjeller i hvilke strategier og tilnærminger de benytter (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74). Fokuset på hva aktørene har til felles fremheves som enda en årsak til rolleklarheten i ekstremismeforebyggingen (Lid & Heierstad, 2019, s. 63).

5 Drøfting

I det følgende vil oppgavens problemstilling drøftes med utgangspunkt i presentert forskning og teoretisk bakteppe. Først vil jeg diskutere hvorvidt SSL og SCL fortrinnsvis konkurrerer eller blandes i forskningslitteraturen. Dersom konflikt eller konkurranse blir påvist, vil det være relevant å diskutere hvem som er vinnerne. Følgende vil forholdet mellom SCL og SSL bli drøftet i lys av hvordan det kan skape uklare roller og påvirker det sosialfaglige arbeidet i spenningen mellom omsorg og sikkerhet.

5.1 Forholdet mellom SSL og SCL i ekstremismeforebygging

5.1.1 Konflikt, blanding eller sameksistens

Et kjennetegn ved institusjonelle logikker i tverrfaglige rom er at de består av profesjonelle retningslinjer som har iboende og distinktive logikker som konkurrerer, blandes og sameksisterer (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 56). Logikkene omfatter iboende mønstre av verdier (Thornton & Ocasio, 1999, sitert i Thornton & Ocasio, 2008, s. 101), og styrende formelle og uformelle regler slik som retningslinjer, lover og mandat (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 59).

På bakgrunn av funnene presentert over kan det argumenteres for at den sosiale omsorgslogikken konkurrerer eller er i konflikt med den sosiale sikkerhetslogikken i forebyggingsarbeidet. For det første opplever sosialarbeidere eksterne forventninger fra politiet som motstrider sosialarbeidernes verdier, mandat og juridiske rammer (Haugstvedt, 2021; Haugstvedt & Gunnarsdottir, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021; Lid & Heierstad, 2019, s. 63; Solhjell et al., 2022). Dette kommer spesielt frem i spørsmål om taushetsplikt og informasjonsflyt (Haugstvedt & Tuastad, 2021; Solhjell et al., 2022).

Sosialarbeiderprofesjonene er underlagt taushetsplikt i henhold til sotjl. § 44 og fvl. § 13 (Forvaltningsloven, 1967, § 13; Sosialtjenesteloven, 2009, § 44). Det er imidlertid enkelte omstendigheter hvor taushetsplikten unnviker for andre hensyn. Eksempelvis står ikke taushetsplikten til hinder for at forvaltningsorganet, eksempelvis NAV, anmelder eller gir

opplysninger om lovbrudd (Forvaltningsloven, 1967, § 13b). Forvaltningsorganet kan også gi opplysninger dersom det anses som nødvendig for å unngå fare for liv eller helse (Forvaltningsloven, 1967, § 13b). Dette er imidlertid en opplysningsrett som sosialarbeiderne har, ikke en plikt. Dette forutsetter at det er snakk om svært alvorlige omstendigheter hvor det er nødvendig å gripe inn (Kjønstad et al., 2017, s. 181). At dette er en rett som gjør seg gjeldende der det er nødvendig, impliserer at det er aktørenes skjønn som skal benyttes i vurderingen om hvorvidt informasjonsdeling er nødvendig. Samtidig har alle en lovpålagt avvergeplikt i henhold til strl. § 196 (Straffeloven, 2005, § 196). Forskningen påviser at sosialarbeidere i ekstremismeforebyggende arbeid opplever et press og en forventning om å strekke grensene for den lovpålagte taushetsplikten, som sosialarbeidere angivelig både har motstått og gitt etter for (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 9). Dette kan forstås som at sosialarbeidere enten gir inn til eller motstår press til å dele opplysninger i situasjoner hvor de vanligvis ikke ville ansett det som nødvendig. Av den grunn kan det tenkes at politiets sikkerhetslogikk kan konkurrere med sosialarbeidernes omsorgslogikk i skjønnsutøvelsen om når taushetsplikten bør unnvike for andre forhold.

For det andre viser sosialarbeidere bekymring over å kunne bli påvirket av politiets tankegang om å "være på den sikre siden" i forbindelse med voldshandlinger og terror som muligens kan inntreffe (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Bekymringen dreier seg spesielt om det å skulle tøyne grensene for hva som er greit å gjøre på bekostning av den enkeltes rettigheter til gode for fellesskapet (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Det er derfor også snakk om en verdikonflikt mellom SCL og SSL. På denne måten kan en risiko i samarbeidet være at sosialarbeidere beveger seg lengre bort fra verdiene i SCL hvor fokuset ligger på enkeltindividet og dets rettigheter (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74). Dette understreker en spenning mellom SCL hvor individets rettigheter står sterkt, og SSL hvor borgeres sikkerhet kommer først. Dette hentyder en konkurranse mellom ulike spenninger: individ, frihet, omsorg og rettigheter versus fellesskapet, kontroll og sikkerhet.

Samtidig viser forskningen at enkelte sosialarbeidere tar eksplisitt avstand fra politiets sikkerhetsoppgave i rolleavklaringen med sine klienter (Haugstvedt, 2019, s. 160). Oppsummert kan det derfor synes å foregå en dragkamp mellom sosialarbeideres og politiets logikker.

Dette kan imidlertid også forstås som en blanding av logikker, hvor både SCL og SSL gjensidig glir over i hverandre. Blant annet kan det betraktes som at sosialarbeidere adopterer deler av sikkerhetslogikken som en naturlig og hensiktsmessig følge av å arbeide på et felt som krever at sikkerhetsspørsmål og risiko tas stilling til. Det er vesentlig å poengtere at også politiets arbeid i ekstremismeforebyggingen vektlegger relasjonsarbeid, samtale og forsoning, noe som kan kategoriseres som typiske strategier i SCL (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 80). På den andre siden hevder en av sosialarbeiderne at forskjellene mellom politiets og sosialt arbeids mandat er såpass store at de vanskelig lar seg kombinere (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Samtidig ble det funnet i forskningslitteraturen at forventningen om større informasjonsflyt ikke var gjensidig (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7). Mens politiet ønsket så mye informasjon som mulig fra sosialarbeiderne, kunne politiet selv ikke oppgi noen informasjon om sitt arbeid til sosionomene. Dette viser at når det gjelder delinger av opplysninger, antyder forskningen ikke at det er en gjensidig blanding av logikkene. Forskningen viser heller ikke at sosionomer forventer at politiet skal bistå dem i deres tjenesteytelser, slik politiet angivelig skal ha forventet at sosionomen skal bistå i politiets etterretningsarbeid (Lid & Heierstad, 2019, s. 63). SSLs adoptering og bruk av metoder fra SCL kan imidlertid indikere en større innflytelse enn hva motstridende forventinger og opplevelser av press gjør. Oppsummert er det tydelig at sosialarbeidere opplever ytre press og blir farget av SSL, og at politiet benytter strategier som kan vurderes som typiske for SCL. Ut fra funnene er det derfor nærliggende å tro at sikkerhetslogikken ikke i like stor grad opplever press fra omsorgslogikken, men likevel kan synes å inkorporere deler av omsorgslogikken i sitt politiarbeid. På grunnlag av disse faktorene, kan det indikeres en blanding av logikkene.

5.1.2 Hvem vinner, og hvorfor?

Som vist over kan det påvises en konflikt eller konkurranse mellom de ulike institusjonelle logikkene som befinner seg i ekstremismeforebyggende arbeid. Det kan derfor være av betydning å diskutere hvem som vinner, og hvorfor. Institusjonelle logikker preges av både formelle og uformelle betingelser (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 59). Sivenbring og Malmros (2021) finner i sine analyser av formelle retningslinjer og handlingsplaner at SSL har en dominant posisjon sammenlignet med SCL (s. 76-77). Politiet og sikkerhetstjenestene er

gitt en prominent rolle i det tverrfaglige forebyggingsarbeidet, noe som gir SSL en formell hegemonisk posisjon (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 75-77). Dette handler imidlertid om legislative forhold, ikke praksisfeltet. Samtidig opplever sosialarbeidere i det praktiske arbeidsfeltet at maktforholdet i ekstremismeforebyggingen er skjevfordelt og at politiet har en dominant posisjon (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7-8). Dette kan kategoriseres som uformelle forhold. Siden det er snakk om opplevelser og erfaringer, er det imidlertid en risiko for subjektivitet og partiskhet. For eksempel uttrykker sosialarbeidere mindre tillit til politibetjenter enn til andre sosialarbeidere (Solhjell et al., 2022, s. 175-179). Det kan derfor tenkes at sosialarbeidernes holdninger til politiet har påvirkning på deres forståelser av samarbeidet. Både formelle og uformelle betingelser tatt til betraktning, er det likevel nærliggende å tro at politiet innehar større makt enn sosialarbeiderne. Samtidig viser diskusjonen ovenfor at SCL i større grad er under press fra SSL enn omvendt.

Dette kan forstås som en konsekvens av en rekke årsaker. For det første er ekstremismeforebygging og terrorbekjempelse et felt som tradisjonelt har vært dominert av politiet og forsvaret (Lid & Heierstad, 2019, s. 5-6). Nå som aktører som sosialarbeidere har blitt involvert i arbeidet, kommer de inn på et felt som sikkerhetstjenestene har hatt en mangeårig og etablert jurisdiksjons over. Samtidig er politiet og deres SSL mer autoritær enn sosialt arbeids SCL (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 74-79). Dette gjør politiet mer tilbøyelig til å gi ordre og som de forventer blir fulgt (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 79). Det kan eksempelvis tenkes at denne forventningen spiller inn i de tilfeller hvor politiet ønsker mer informasjon enn taushetsplikten tillater. Selv om kommunale velferdstjenester regnes som svært vesentlige i arbeidet, er det til syvende og sist politiet, justis- og beredskapsdepartementet og PST som har den ledende posisjonen i tråd med offisielle retningslinjer og handlingsplaner for bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme (Regjeringen, 2020; Sivenbring & Malmros, 2021, 75-77).

5.2 Omsorg og sikkerhet i sosialfaglig arbeid

I det følgende skal jeg drøfte hvordan det sosialfaglige forebyggingsarbeidet med klientgruppen kan synes å bli påvirket av spenningen mellom SCL og SSL.

På den ene siden kan det virke som sosialarbeidere tilnærmer seg feltet på en måte som i stor grad samsvarer med den sosiale omsorgslogikken, med lite hensyn til sikkerhetsdimensjonen i arbeidet. Som beskrevet består institusjonelle logikker av styrende retningslinjer, forståelser og verdier (Sivenbring & Malmros, 2021, s. 56). Sosialarbeiderne bruker veletablerte tilnærminger i sosialt arbeid og anser radikaliseringsproblemet som et sosialt problem, noe som stemmer overens med sosialt arbeid for øvrig, og kan kategoriseres innenfor en ren sosial omsorgslogikk (Haugstvedt, 2019, s. 158-166; Haugstvedt, 2021, s. 68). Dette eksemplifiseres gjennom sosialarbeidernes forståelse av utenforskap som en mulig årsak til radikaliseringsproblemet (Haugstvedt, 2019, s. 159). Samtidig viser forskningen at sosialarbeiderne fokuserer på typiske sosialfaglige områder, slik som bolig, nettverk og arbeidsledighet (Haugstvedt, 2021, s. 68). Dette samsvarer med grunntanken om at velferdsordninger som hjelper personer med sosiale, psykiske og økonomiske utfordringer er ekstremismeforebyggende i seg selv (Lid & Heierstad, 2019, s. 34). Samtidig stemmer dette overens med feltets konsensus om at årsakene til radikaliseringsproblemet i stor grad er overlappende med årsakene til rusavhengighet og kriminalitet for øvrig (Lid & Heierstad, 2019, s. 24; Politiets sikkerhetstjeneste, 2019, s. 3; Regjeringen, 2020, s. 9). I tillegg blir relasjonsbygging, å ta klientens perspektiv og å ha en ikke-konfronterende holdning vektlagt som avgjørende komponenter i arbeidet (Haugstvedt, 2019, s. 166; Haugstvedt & Gunnarsdottir, 2021). Dette er i overensstemmelse med sosialt arbeids arbeidsmåter, yrkesetikk og verdier (Fellesforbundet, 2019, s. 3; Berg et al., 2019, s. 19). Dessuten sier en av sosialarbeiderne eksplisitt at han ikke har noe med politiet og deres sikkerhetstjenester å gjøre, og at han er der for å hjelpe, ikke kontrollere klienten (Haugstvedt, 2019, s. 160). Sett fra dette ståstedet, kan se det ut som at det sosialfaglige forebyggingsarbeidet fungerer slik det er intendert, i tråd med både den sosiale omsorgslogikken og føringer fra øvrige hold uten påvirkning fra sikkerhetsdimensjonen i arbeidet.

5.2.1 Rollekonflikt og mistillit

Det er derimot slik at sikkerhetslogikken har påvirkning på omsorgslogikken. Som vist over står ytre press fra politiet i kontrast med indre forventninger fra sosialt arbeids yrkesetiske grunnlag og mandat, noe som i forskningslitteraturen poengteres som årsaken til at sosialarbeidere opplever rollekonflikter i arbeidet. Det kan tenkes at dette vil ha konsekvenser for det sosialfaglige forebyggingsarbeidet.

For det første poengteres det i forskningslitteraturen at klientene kan oppleve usikkerhet knyttet til hvilken rolle sosialarbeiderne har som konsekvens av tilknytningen til sikkerhetsaktører som politiet og PST (Haugstvedt, 2019, s. 169-170; Lid & Heierstad, 2019, s. 40). Dette eksemplifiseres tydelig i en av informantenes uttalelse om klientens forhold til sosialarbeideren: "Oh, who are you really? Are you a police officer?" (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Samtidig viser forskningen at også sosialarbeiderne kan oppleve og gi uttrykk for usikkerhet vedrørende egen rolle (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Et eksempel som illustrerer denne uklarheten, er hvordan en sosialarbeider forklarte at han ikke kan trekke tydelige skiller mellom kommunens arbeid og de som kontrollerer og overvåker (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8). Dessuten presiseres det at ytre press fra politiet i kontrast med indre forventninger fra sosialt arbeids yrkesetiske grunnlag og mandat skaper rollekonflikter for sosialarbeiderne, noe som igjen kan føre til en opplevelse av uklare roller (Haugstvedt, 2019; Haugstvedt, 2021; Haugstvedt & Tuastad, 2021; Solhjell et al., 2022).

Rollekonflikt og rolleklarhet kan medføre en utfordring for arbeidsrelasjonen til klientene, og dermed det sosialfaglige arbeidet. Dette poengteres spesielt i forbindelse med klientens tillit til sosialarbeideren (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8; Lid & Heierstad, 2019, s. 40). Tillit er selve bærebjelken for denne arbeidsrelasjonen (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8), og er sentralt for å komme i posisjon til å kunne tilby hjelp (Lid & Heierstad, 2019, s. 37-40). På denne måten er tillits- og relasjonsbygging fundamentalt for å kunne yte godt sosialfaglig forebyggingsarbeid (Lid & Heierstad, 2019, s. 37). Dette problematiseres imidlertid av omstendighetene på feltet. For det første er det vesentlig at klienten kan stole på sosialarbeideren. Hvis det er slik at sosialarbeidere gir etter for politiets press om informasjonsdeling og/eller samarbeider med politiet i hemmelighet, slik forskningslitteraturen tilsier, vil dette kunne utgjøre en stor tillitsutfordring. Samtidig er det

som en av sosialarbeiderne påpeker, vesentlig for relasjonsbyggingen at klienten er trygg på og forstår sosialarbeiderens agenda (Haugstvedt, 2019, s. 160). Dette kan derimot være vanskelig å få til dersom sosialarbeideren selv opplever uklarhet eller konflikt i sin rolle som ekstremismeforebyggende sosialarbeider. Dersom det er slik at både klient og sosialarbeider opplever usikkerhet angående sosialarbeiderens posisjon i arbeidet, er det derfor nærliggende å tro at dette kan medføre en stor utfordring. Samtidig er det vesentlig å ta til betraktning at sosialarbeidere i kommunal sektor er statlig forankret, og at den tverrfaglige tilnærmingen til ekstremismeforebygging knytter sosialarbeiderne til autoritære myndigheter som politiet og PST. Dette, sett i lys av de andre overnevnte faktorene, kan medføre en særlig risiko for mistillit hos en målgruppe som allerede ofte har manglende tillit til myndighetene (Lid & Heierstad, 2019, s. 37). På denne måten er det flere medvirkende faktorer som kan forsterke tillitsutfordringen hos klientgruppen, og det kan derfor være til hinder for godt sosialfaglig forebyggingsarbeid. Når sosialarbeidere tar eksplisitt avstand fra eller unngår å avklare sin forbindelse med sikkerhetstjenestene, kan dette forstås som en strategi sosialarbeiderne benytter for å avverge dette og etablere seg selv som troverdige (Haugstvedt, 2019, s. 160 & 169; Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 7).

5.2.2 Mulige kontraintuitive virkninger

Basert på drøftingen ovenfor, vil jeg argumentere for at forholdet mellom SSL og SCL i forebyggingsarbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme kan virke mot sin hensikt. I tillegg til mistillitsutfordringen som diskutert ovenfor, kan det også tenkes at omstendighetene i forebyggingsarbeidet kan føre til mistenkeliggjøring og marginalisering av klientene. Ved at sosialarbeidere risikerer å adoptere sikkerhetslogikkens tankegang om å være på den sikre siden av terror som kanskje eller kanskje ikke skjer (Haugstvedt & Tuastad, 2021, s. 8), kan det tenkes at klientene kan oppleve å bli mistenkeliggjort og stemplet som en potensiell sikkerhetstrussel. Denne mistenkeliggjøringen kan i tillegg til det mulige stemplet som radikal eller ekstrem, føre til marginalisering av klientgruppen (Lid & Heierstad, 2019, s. 129). Marginalisering er en prosess hvor man skyves mot utkanten av samfunnet, som kan føre til ekskludering og et forsterket avvik (Hammer & Hyggen, 2013, s. 16; Tøssebro & Berg, 2019, s. 231). Siden materielt og sosialt utenforskap påpekes som en svært sentral sårbarhetsfaktor i radikaliseringsprosessen, kan dette derfor resultere i at man

gjør vondt verre for målgruppen. På denne måten kan man i forebyggingens navn risikere å skyve klientene unna hjelpeapparatet og lengre inn i radikaliseringsprosessen.

5.3 Avsluttende betraktninger

På grunnlag av presentert teori og drøfting, kan det argumenteres for at dette er et felt preget av uklarhet. For det første er radikalisering i seg selv svært omdiskutert, og selv om det er en overordnet konsensus om årsaker blant offentlige myndigheter og forebyggingsaktører, er det mye om radikalisering som er uvisst (Lid & Heierstad, 2019, s. 24 & 175; Politiets sikkerhetstjeneste, 2019, s. 3; Regjeringen, 2020, s. 9; Sedgwick, 2010). For det andre er feltet preget av rollekonflikt og rolleklarhet som konsekvens av konflikt mellom og blanding av ulike institusjonelle logikker. Selv om de ulike aktørene i forebyggingen i stor grad har samme mål, er det vesentlige forskjeller mellom aktørenes handlemåter, forståelser, myndighet, mandat og juridiske rammer. Forskningen antyder at det aktørene har til felles blir vektlagt, mens det som skiller dem blir mindre snakket om (Lid & Heierstad, 2019, s. 63; Solhjell et al., 2022, s. 175). Dette kan muligens undergrave det som skiller profesjonene. Det kan derfor sannsynliggjøres at dette er med på å skape uklare grenser mellom aktørene på feltet (Lid & Heierstad, 2019, s. 63). Det kan av disse grunnene være hensiktsmessig å tydeliggjøre ansvarsoppgaver og roller i arbeidet.

Jeg vil kort fremheve en større linje til diskusjoner om generell kriminalitetsforebygging. I ekstremismeforebyggende arbeid går en ut fra at årsakene til radikalisering er overlappende med årsakene til andre problemer som rus og kriminalitet, og arbeidsmåtene i ekstremismeforebygging er derfor i stor grad lik kriminalitetsforebygging generelt (Lid & Heierstad, 2019, s. 24 & 96-97). Samtidig viser forskningen at sosialarbeidere forstår og tilnærmer seg radikalisering på samme måte som rus og kriminalitet (Haugstvedt, 2019, s. 158-159; Haugstvedt, 2021, s. 68). På bakgrunn av denne overlappingen, gir spenningen mellom omsorg og sikkerhet i ekstremismeforebyggingen assosiasjoner til diskusjoner om hjelp og straff i forbindelse med rusreformen og rehabilitering i kriminalomsorgen (Anderson & Gröning, 2016; NOU 2019: 26; Ugelvik 2019, s. 148). Det er av disse grunnene tenkelig at de institusjonelle logikkene SCL og SSL er å finne også på disse områdene, og at teorien har

overføringsverdi til sosialfaglig kriminalitetsforebygging på mer generell basis. Til videre forskning kunne det vært spennende å undersøke om mine funn om institusjonelle logikker i sosialfaglig ekstremismeforebygging også preger sosialfaglig arbeid med rus- og kriminalitet.

Funnene i denne oppgaven viser at sosialarbeidere benytter vanlige sosialfaglige metoder og forståelsesrammer i møte med radikaliserings og voldelig ekstremisme. Dette har fått meg til å undres hvorvidt dette er preget av hvordan sosialarbeidere ser verden, og hvordan forebyggingsaktørene forstår radikaliserings. Samtidig stiller jeg spørsmålsteget til om metodene benyttes fordi det er det sosialarbeidere kan. Til videre forskning kunne det vært interessant å undersøke hvorvidt dette er det som er best egnet i møte med klientgruppen, eller om det kan være hensiktsmessig å utvikle spesifikke tilnæringer rettet mot radikaliserings.

En begrensning i denne oppgaven er at litteraturen og drøftingen i stor grad fremhever utfordringer ved tverrfaglig samarbeid i ekstremismeforebygging, og derfor ikke sier noe om hvordan forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme kan preges i positiv forstand. Det kan derfor tenkes at viktige nyanser ikke blir presentert i denne oppgaven.

6 Avslutning

Oppgaven søker svar på hvordan ulike institusjonelle logikker påvirker det sosialfaglige forebyggingsarbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Gjennom oppgaven har jeg funnet at ulikhetene i mandater, juridiske rammer og verdier blant forebyggingsaktørene står i konflikt med hverandre og blandes i ekstremismeforebyggingen. Dette kan kort oppsummeres som en spenning mellom det å yte omsorg og det å fremme sikkerhet. Ifølge forskningen opplever sosialarbeidere ytre press fra politiet, og blir påvirket av sikkerhetslogikkens fokus på fellesskapets sikkerhet. I forebyggingsarbeidet oppstår det derfor en spenning mellom sosialarbeideres mandat og verdimeslige grunnlag og det praktiske arbeidsfeltet. Dette skaper uklare roller og rollekonflikter for sosialarbeiderne, noe som kan virke negativt på arbeidsrelasjonen med klientene gjennom å forsterke utfordringer

knyttet til mistillit og marginalisering. På denne måten kan konflikten og blandingen av SSL og SCL være et hinder for det sosialfaglige forebyggingsarbeidet.

Litteraturliste

- Anderson, A. Y., Grønning, L. (2016). Rehabilitation in Principle and Practice: Perspectives of Inmates and Officers. *Bergen Journal of criminal law and criminal justice*, 4(2), 220-246. <https://doi.org/10.15845/bjclcj.v4i2.1069>
- Bjørgero, T. (2015). Forebygging av kriminalitet. Universitetsforlaget.
- Braddock, K. (2014). The Talking Cure? Communication and Psychological Impact in Prison Deradicalisation Programmes. I Silke, A. (Red.). *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalization and Reform*. s. 60-74.
- Chriss, J. (2013) *Social Control: An Introduction*. Polity press.
- Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. (5. utg). Gyldendal akademisk.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7. utg). Gyldendal.
- Ellingsen, T. I., Levin, I., Berg, B, Kleppe, C. L. (Red.). (2019). *Sosialt arbeid: en grunnbok*. Universitetsforlaget
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker* (LOV-1967-02-10) https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_3#%C2%A713
- Gemmerli, T. (2015). *Radicalisation: a politically contrived concept*. Danish Institute for International Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep13232>
- Glavin, K., Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis -til beste for barn og unge i kommune-norge*. Kommuneforlaget.
- Hammer, T., Hyggen, C. (Red.). (2013). *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalitet på vei til voksenlivet*. Gyldendal Akademisk.
- Haugstvedt, H. (2019). Trusting the mistrusted: Norwegian social workers strategies in preventing radicalization and violent extremism. *Journal for deradicalization*, 19(19), 149-184. <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/219>
- Haugstvedt, H. (2021). *Managing the tension between trust and security—A qualitative study of Norwegian social workers' experience with preventing radicalisation and violent extremism* [PhD avhandling, University of Stavenger]. https://uis.brage.unit.no/uis-xmloi/bitstream/handle/11250/2787719/PhD_Haavard_Haugstvedt.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Haugstvedt, H., & Tuastad, S. E. (2021). "It Gets a Bit Messy": Norwegian Social Workers' Perspectives on Collaboration with Police and Security Service on Cases of Radicalisation and Violent Extremism. *Terrorism and Political Violence*, 1(17).
<https://doi.org/10.1080/09546553.2021.1970541>
- Haugstvedt, H., Gunnarsdottir, M, H (2021). Managing role expectations and emotions in encounters with extremism: Norwegian social workers' experiences. *SAGE journals*, 22(1). <https://doi.org/10.1177/147332502110514>
- Journal of Deradicalization. (u.å). *About the journal*.
<https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/index>
- Kjønstad A., Syse, A., Kjelland, M. (Red.). (2017). *Velferdsrett 2: Barneverns- og sosialrett*. Gyldendal juridisk.
- Konfliktrådet, u.å. *SLT-modellen*. <https://konfliktraadet.no/slt-modellen/>
- Leseth, B. A., Tellmann M. S. (2022). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Cappelen Damm Akademisk.
- Lid, S., Heierstad, G. (Red.). (2019). *Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme - Norske handlemåter i møte med terror*. Gyldendal.
- Melle, I. (2013). *The Breivik case and what psychiatrists can learn from it*. Wiley Online Library. <https://doi.org/10.1002/wps.20002>
- NOU 2019: 26. (2019). *Rusreform –fra straff til hjelp*. Rusreformutvalget.
- Oppedal, M. (2014). Ubehag? Sosialt arbeid sett fra et juridisk ståsted. I Ohnstad, A., Rugkåsa, M. (Red.), *Ubehaget i sosialt arbeid*. (s. 206-223). Gyldendal.
- Politiets sikkerhetstjeneste (2019). *Hvilken bakgrunn har personer i høyreekstreme miljøer i Norge?*. [https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst -
hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf](https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst_-_hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf)
- Politiets sikkerhetstjeneste (2022). *Nasjonal trusselvurdering 2022*.
<https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/ntv-2022/>
- Politiets sikkerhetstjeneste. (2021). *Mindreårige involvert i terror og terrorrelaterte handlinger*. [https://www.pst.no/globalassets/rapporter-2021/mindrearige-involvert-
i-terror-og-terrorrelaterte-handlinger.pdf](https://www.pst.no/globalassets/rapporter-2021/mindrearige-involvert-i-terror-og-terrorrelaterte-handlinger.pdf)

- Regjeringen. (2020). *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme –revisjon*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a7b49e7bffa4130a8ab9d6c2036596a/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme-2020-web.pdf>
- Schiefloe, M, P. (2015). *Sosiale landskap og sosial kapital: nettverk og nettverksforskning*. (2.utg). Universitetsforlaget.
- Sedgwick, M. (2010) The Concept of Radicalization as a Source of Confusion, *Terrorism and Political Violence*, 22(4), 479-494, <https://doi.org/10.1080/09546553.2010.491009>
- Sivenbring, J., Malmros, A. R (2021). Collaboration in Hybrid Spaces: The Case of Nordic Efforts to Counter Violent Extremism. *Journal for deradicalization*, 21(29), 54-91.
<https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/527/329>
- Solhjell, R., Sivenbring, J., Kangasniemi, M., Kallio, H., Christensen, T. W., Haugstvedt, H., Gjelsvik, I. M. (2022). Experiencing trust in multiagency collaboration to prevent violent extremism: A Nordic qualitative study. *Journal for deradicalization*, 22(32), 164-191. <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/649/373>
- Sosialtjenesteloven. (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (LOV-2009-12-18-131)*. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131/KAPITTEL_5#%C2%A744
- Statistisk sentralbyrå. (2023, 2. mars). *Helse- og sosialpersonell*. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/helse-og-sosialpersonell>
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff (LOV-2005-05-20-28)*
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>
- Thornton, H, P., Ocasio, W. (2008). Institutional logistics. I Greenwood, R., Oliver, C., Suddaby, R., Sahlin, K. (Red.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. (s.99-129). SAGE publications Ltd.
https://sk.sagepub.com/reference/hdbk_organinstitution
- Ugelvik, T. (2019) *Sosial Kontroll*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wadel, C. (2014). Om å være sosiolog på seg selv. Feltarbeid i egen kultur.
<https://eu01.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/citation/5551126540002247/file/viewer?auth=SAML>
- Weinstein, J., Whittington, C., Leiba, T. (2003). *Collaboration in social work practice*. Jessica Kingsley Publishers.

Wictorsen, L. M (Programleder) (2021). *Noen å hate* [audiopodkast]. Aftenposten.

<https://www.aftenposten.no/podkast/ap/program/100200>

Åm, H., Magin, M. (2021). Bruk av andres forskning. I Stuvøy, I., Tøndel, G., Tjora, A. (Red.). *En smak av forskning: bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt*. Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg: Selvvalgt pensum

Anderson, A. Y., Grønning, L. (2016). Rehabilitation in Principle and Practice: Perspectives of Inmates and Officers. *Bergen Journal of criminal law and criminal justice*, 4(2), 220-246. <https://doi.org/10.15845/bjclcj.v4i2.1069> (27 sider)

Bjørgero, T. (2015). Forebygging av kriminalitet. Universitetsforlaget. **(Kapittel 1; s. 13-44: 31 sider)**

Braddock, K. (2014). The Talking Cure? Communication and Psychological Impact in Prison Deradicalisation Programmes. I Silke, A. (Red.). *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalization and Reform*. s. 60-74. **(14 sider)**.

Chriss, J. (2013) *Social Control: An Introduction*. Polity press. **(Kapittel 1; s. 9-106: 97 sider)**

Gemmerli, T. (2015). *Radicalisation: a politically contrived concept*. Danish Institute for International Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep13232> (4 sider)

Hammer, T., Hyggen, C. (Red.). (2013). *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalitet på vei til voksenlivet*. Gyldendal Akademisk. **(Kapittel 1; s. 13-27: 14 sider)**

Haugstvedt, H. (2019). Trusting the mistrusted: Norwegian social workers strategies in preventing radicalization and violent extremism. *Journal for deradicalization*, 19(19), 149-184. <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/219> (35 sider)

Haugstvedt, H. (2021). *Managing the tension between trust and security—A qualitative study of Norwegian social workers' experience with preventing radicalisation and violent extremism* [PhD avhandling, University of Stavanger]. https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/2787719/PhD_Haavard_Haugstvedt.pdf?sequence=1&isAllowed=y (267 sider)

- Haugstvedt, H., & Tuastad, S. E. (2021). "It Gets a Bit Messy": Norwegian Social Workers' Perspectives on Collaboration with Police and Security Service on Cases of Radicalisation and Violent Extremism. *Terrorism and Political Violence*, 1(17).
<https://doi.org/10.1080/09546553.2021.1970541> (18 sider)
- Haugstvedt, H., Gunnarsdottir, M, H (2021). Managing role expectations and emotions in encounters with extremism: Norwegian social workers' experiences. *SAGE journals*, 22(1). <https://doi.org/10.1177/14733250211051410> (15 sider)
- Lid, S., Heierstad, G. (Red.). (2019). *Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme - Norske handlemåter i møte med terror*. Gyldendal. (Kapittel 1-8; s. 1-197: 197 sider)
- Politiets sikkerhetstjeneste (2019). *Hvilken bakgrunn har personer i høyreekstreme miljøer i Norge?*. [https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst -
hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf](https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst_-_hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf) (13 sider)
- Politiets sikkerhetstjeneste (2022). *Nasjonal trusselvurdering 2022*.
<https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/ntv-2022/> (17 sider)
- Politiets sikkerhetstjeneste. (2021). *Mindreårige involvert i terror og terrorrelaterte handlinger*. [https://www.pst.no/globalassets/rapporter-2021/mindrearige-involvert-
i-terror-og-terrorrelaterte-handlinger.pdf](https://www.pst.no/globalassets/rapporter-2021/mindrearige-involvert-i-terror-og-terrorrelaterte-handlinger.pdf) (9 sider)
- Regjeringen. (2020). *Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme –revisjon*
[https://www.regjeringen.no/contentassets/a7b49e7bffae4130a8ab9d6c2036596a/handlings
plan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme-2020-web.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/a7b49e7bffae4130a8ab9d6c2036596a/handlingsplan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme-2020-web.pdf) (50 sider)
- Sedgwick, M. (2010) The Concept of Radicalization as a Source of Confusion, *Terrorism and Political Violence*, 22(4), 479-494, <https://doi.org/10.1080/09546553.2010.491009>
(15 sider)
- Sivenbring, J., Malmros, A. R (2021). Collaboration in Hybrid Spaces: The Case of Nordic Efforts to Counter Violent Extremism. *Journal for deradicalization*, 21(29), 54-91.
<https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/527/329> (37 sider)
- Solhjell, R., Sivenbring, J., Kangasniemi, M., Kallio, H., Christensen, T. W., Haugstvedt, H., Gjelsvik, I. M. (2022). Experiencing trust in multiagency collaboration to prevent violent extremism: A Nordic qualitative study. *Journal for deradicalization*, 22(32), 164-191. <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/649/373> (27 sider)

Thornton, H, P., Ocasio, W. (2008). Institutional logistics. I Greenwood, R., Oliver, C.,
Suddaby, R., Sahlin, K. (Red.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*.
(s.99-129). SAGE publications Ltd. **(30 sider)**

Ugelvik, T. (2019) *Sosial Kontroll*. Oslo: Universitetsforlaget. **(Kapittel 4; s. 106-157: 51 sider)**

Weinstein, J., Whittington, C., Leiba, T. (2003). *Collaboration in social work practice*. Jessica
Kingsley Publishers. **(Kapittel 1; s. 13-38: 25 sider)**

Totalt antall sider: 993